

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Огняна Атанасова Георгиева-Тенева,

Нов български университет – Департамент „Нова българистика“,

за дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен *доктор*

в област на висше образование 1. Педагогически науки,

професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ... (Методика на обучението по български език)

Автор: Полина Заркова

Тема: „Развиване на умения за участие в интеркултурен диалог чрез обучението по български език“

Научен ръководител: проф. д-р Ангел Маринов Петров

Трудът на Полина Заркова разкрива филологическа и методическа ерудиция, познаване на нормативната база в образованието и умение за конструиране и осъществяване на собствен проект за обучение по български език.

Изборът на тема свидетелства за точна преценка на образователната ситуация, нейния социокултурен контекст и нуждата от межкултурно общуване. В условията на глобалното общество и на нарастващото етническо многообразие у нас интеркултурният диалог няма алтернатива, а съдействието за неговото осъществяване от страна на средното училище е безспорна необходимост. Допълнителен стимул за изследването са културните, езиковите и образователните политики на Европейския съюз, както и международните оценителски програми в сферата на интеркултурната компетентност.

Обсъжданият текст е издържан в жанровите конвенции на докторската дисертация. Обектът и предметът на изследването са коректно определени, изборът на тема е убедително мотивиран, целта и конкретните задачи са формулирани ясно. Хипотезата, че интеркултурните компетентности ще повишат резултатите от езиковото обучение и ще улеснят общуването в мултикултурна среда, е релевантна на останалите елементи от постановъчната част на труда.

Теоретичната основа дължи стабилността си на проучени трудове с осезаемо влияние върху съвременното мислене за културата, културното многообразие и многоезичието, проучени са и методически изследвания за интеркултурната комуникация (библиографският списък е дълъг и респектирац). Прочитът на тези трудове е задълбочен и аналитичен, важни техни тези са успешно обвързвани с конкретната изследователска задача. Понятията *култура* и *цивилизация*, ключови за дисертацията, са проблематизирани детайлно и може би отвъд необходимото за тази разработка. Релациите език – култура и постиженията на лингвокултурологията са осмислени в образователна перспектива, а

концептите *интеркултурна, езикова, дискурсна, стратегийна и социокултурна компетентност* са представени като необходимо образователно единство. Фокусирайки вниманието си върху интеркултурната компетентност, докторантката не подценява останалите аспекти на комуникативна компетентност, като напълно обосновано поставя акцент върху дискурсна и социокултурната компетентност. Прегледно и оценъчно са представени различни модели и равнища на интеркултурната компетентност, съществуващи в научния дискурс, както и актуални проекти за оценяване равнището на интеркултурната компетентност.

Трудът успешно разработва стъпаловидна система от дейности по формиране и развиване на интеркултурни компетентности в периода V – XII клас. Предварително проученото равнище на интеркултурните компетентности става отправна точка за определяне методическите стъпки за компенсиране на установените дефицити. С оглед на вертикалната структура на модела, обхващащ три образователни етапа и осем учебни години, е предвидено овладяване на интеркултурни компетентности по равнища, със съответните логически връзки помежду им и с проверка на изходните резултати.

Предложените методическите дейности са в синхрон с нормативните образователни документи, без при тяхното следване да се проявява буквалистична скованост, още повече че критическият им прочит установява ред непълноти по отношение на интеркултурната компетентност. В рамката на образователния стандарт е конструиран оригинален методически проект. Той се опира на познаване на различни теоретични концепции, които са прагматизирани с оглед на изследователската задача и на българската образователна среда. Разработеният модел се разгръща в триединен комплекс от знания (за културната действителност), умения (за взаимодействие с представители на различни културни общности) и отношения/ценности нагласи (свързани с положителния образ на „другата“ културна идентичност и с преодоляване на често срещания предразсъдък, че собствената култура се приема непременно и навсякъде, че е по-важна от всяка друга).

Достойнство на труда е практическата приложимост на предложените задачи и въпроси, намиращи баланс между когнитивните, прагматичните и аксиологичните цели на обучението. Предложеният методически инструментариум е съобразен с познавателните възможности на учениците, с техния кръгзор, интереси и вкусове – приложенията убедително говорят за това. Показано е и умение за съвременно моделиране ролята на учителя и на ученика в конструктивистка перспектива, обучението разчита главно на участие чрез изпълнение на дейности, които – нека подчертаем – са разнообразни и

интересни, провокиращи любопитство към културния профил на Другия. Важен за методическата система и последователно прилаган е принципът за дискурсна компетентност – в противовес на декларативното представяне на знания, което в практиката все още се среща като самоцел. Изготвен е и контент-анализ на учебник по български език с оглед на неговата интеркултурна парадигма.

Методическият модел е апробиран в регион с разнороден етнически състав. Анализът на резултатите от експерименталното обучение е задълбочен, коректен и добросъвестен, без нивелиране спрямо някакви предварителни очаквания. Специално следва да се изтъкне вниманието на докторантката към обучението по български език в чужбина – изследователски предмет, който рядко се фокусира, при все че зад граница днес има около 300 български училища с близо 15 000 ученици.

Към обичайната и саморазбираща се „българоцентричност“ на обучението по български език е прибавена нова перспектива, която съдейства за опознаване културата на Другия и за общуването с нея, а в съпоставителен план – и за по-доброто себеопознаване.

И още една положителна черта на разглеждания труд – той не е превърнал собствения научен проблем в тоталност, което е детска болест на ред изследвания на млади учени. Полина Заркова държи сметка за всички измерения на съвременната комуникативна компетентност, и особено много на дискурсната и на социокултурната.

Трудът има и едно метадискурсно достойнство – той поема предизвикателството да работи по проблем, който често е смятан за деликатен заради случаите на културна (само)изолация и сегрегация, заради проблематичната граница между културната интеграция и асимилацията (да си припомним популярността на романа „Подчинение“ от Мишел Уелбек). Бих искала да подчертая – никъде в труда не забелязах пукнатини в общохуманистичната и демократичната позиция на докторантката. Ето защо смятам, че дисертацията допринася и за гражданското образование – едно постижение, което Полина Заркова скромно определя като намерение.

Успехът на разработката в теоретичен и в практически план може да бъде обобщен така: обоснована е нуждата от умения за интеркултурен диалог; понятието *интеркултурна компетентност* е видяно като аспект на комуникативната компетентност и във вътрешните му връзки с другите измерения на комуникативната компетентност; предложен е методически модел за формиране на интеркултурна компетентност, който е опитно проверен. Приносите, които докторантката извежда в края на дисертацията, са достоверни.

Авторефератът съответства на съдържанието на пълния труд.

Накрая ще си позволя да препоръчам, първо, трудът да достигне до широката учителска колегия и второ, Полина Заркова да продължи изследователската си работа, отчитайки динамиката на етнокултурната ситуация у нас и нарастващата нужда от допълнителна квалификация на учителите по български език и литература, работещи в мултикултурна среда.

В заключение: обсъжданият текст има безспорен принос за методиката на обучението по български език, поради което предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Полина Заркова образователната и научна степен *доктор* в област на висше образование 1. Педагогика, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по български език).

13 април 2019

Автор на становището:

Доц. д-р Огняна Георгиева-Тенева

